

АБИТУРЭНТЫ ПРАЗ РАБФАКІ

Н.І. Куракевіч

*Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники
Минск, Беларусь, kurakevich@bsuir.by*

Abstract. Before the October Revolution there were no Higher education institutions in Belarus, that are designed to prepare highly qualified personnel. Due to the absence of completing secondary school in 1920 in education system of Belarus institutions of higher education were provided with college graduates. However, this small amount could not provide trained contingent of higher education. This problem was solved by workers' faculties that is an important channel of replenishment of higher education with working people.

Рабочыя факультэты — гэта асаблівы тып сярэдняй агульнаадукацыйнай школы, прызначаны для рабочых і сялян. 17 верасня 1920 г. быў выдадзены дэкрэт "Аб рабочых факультэтах", які вызначыў задачы, змест і метады работы гэтых новых навучальных устаноў. "Асноўнай задачай факультэтаў, — указвалася ў дэкрэце, — з'яўляецца шырокае ўцягненне пралетарскіх і сялянскіх мас у сцены вышэйшай школы" [1, с.11]. Рабфакі былі закліканы даць магчымасць рабочым і сялянам выкарыстаць на практыцы свае правы на вышэйшую адукацыю.

Паводле "Палажэння аб рабочых факультэтах", на рабфакі прымаліся рабочыя і сяляне не маладзей 18 гадоў, якія працавалі фізічна на вытворчасці не менш трох гадоў. Уступных экзаменаў не было. Прыём слухачоў і размеркаванне іх па групам праводзілася шляхам гутаркі. З 1926 г. былі ўведзены экзамены. Асноўная маса студэнтаў першых курсаў рабфакаў мела пачатковую адукацыю. Кіруючым органам рабфака ў галінах вучэбнай, адміністрацыйнай і гаспадарчай з'яўляліся савет, прэзідыум, вучэбнае бюро і прадметныя камісіі. Студэнты ўваходзілі ў склад гэтых органаў і прымалі актыўны ўдзел ў арганізацыйна-акадэмічнай дзейнасці факультэта.

На тэрыторыі Беларусі першы рабочы факультэт быў адкрыты пры Горы-Горацкім земляробчым інстытуце ў 1920 г. У чэрвені 1921 г. быў адкрыты рабфак пры Беларускай дзяржаўнай універсітэце. У ліку першых рабфакаў, створаных у Беларусі, быў рабфак у Оршы. У лютым 1923 г. адбылося аб'яднанне рабфака БДУ з вячэрнім рабочым факультэтам. Апошні стаў вячэрнім аддзяленнем рабфака БДУ. Першы выпуск яго ў 1922/23 навучальным годзе склаў 40 чалавек.

Другі з'езд рабфакаў прыняў шэраг новых умяненняў: выдзяленне ўхілаў, канцэнтрычную сістэму пабудовы праграм, лабараторны метады выкладання, развіццё пазашкольнай работы [2, арк.247-248]. Рабфакі адкрываліся пры вышэйшых навучальных установах і карысталіся іх аўдыторыямі, кабінетамі, лабараторыямі і іншымі вучэбна-дапаможнымі ўстановамі, а таксама падручнікамі, інструментамі, матэрыяламі. З'яўляючыся арганічнай часткай ВНУ, на базе якіх яны былі створаны, рабфакі абслугоўваліся выкладчыцкім складам ВНУ [2, арк.388].

У першай палове 1920-х гадоў, калі эканамічнае становішча рэспублікі было асабліва цяжкае, фінансаванне рабфакаў ажыццяўлялася не толькі з рэспубліканскага бюджэту, але і з бюджэту Наркамсветы РСФСР.

Рабочыя факультэты былі важным каналам, праз які вышэйшыя навучальныя ўстановы папаўняліся рабоча-сялянскай моладдзю. Так, у 1924 г. на тры існуючыя рабочыя факультэты (Мінскі, Аршанскі і Горацкі) было прынята 240 чалавек, з якіх рабочых, сялян і іх дзяцей было 215 [3, арк.288].

У 1927 г. у Беларусі працавала 6 рабфакаў (Мінскі, Аршанскі, Горацкі, Віцебскі, вячэрнія ў Мінску і Гомелі). Яны налічвалі 1 018 чалавек, з якіх рабочыя, сяляне і іх

дзеці складалі 953 чалавекі [4, с.100]. У 1929 г. на 11 рабфаках Беларусі вучылася 95,2% рабочых і сялян ад ўсёй колькасці студэнтаў, у тым ліку 66% - рабочых [5, с.142].

Дзяржава праяўляла вылікі клопат пра стварэнне неабходных матэрыяльных умоў для вучобы рабочых і сялян. Працэнт забеспячэння стыпендыяй на рабфаках быў самы высокі. У 1925/26 навучальным годзе студэнты рабфакаў былі забяспечаны стыпендыяй на 99%, студэнты вышэйшых навучальных устаноў - на 45-60%, тэхнікумаў - на 43-50% [6, с.20], у 1929/30 навучальным годзе - на 100%, студэнты вышэйшых навучальных устаноў — на 50%, а навучэнцы тэхнікумаў - на 50-60% [7, арк.45].

Аднак існаваўшая ў Беларусі сетка рабфакаў не забяспечвала поўнага вырашэння пытання камплектавання вышэйшых навучальных устаноў. Напрыклад, у 1926 г. рабфакі Беларусі скончылі 239 чалавек, а ў ВНУ рэспублікі неабходна было прыняць 1 170 чалавек [8, с.154]. У 1929 г. урад рэспублікі прыняў меры па далейшаму развіццю рабфакаў і павышэнні іх значэння ў камплектаванні вышэйшых навучальных устаноў. У сувязі з гэтым навучанне на рабфаку, застаючыся агульнадаступным, набыло некаторую прафесіянальную афарбоўку. Пастанова ЦК ВКП(б) ад 16 мая 1930 г. замацавала спецыялізацыю рабфакаў. Узніклі індустрыяльна-тэхнічныя, медыцынскія, сельскагаспадарчыя, педагагічныя рабочыя факультэты, прымацаваныя да адпаведных вышэйшых навучальных устаноў на правах самастойных аддзяленняў.

У студзені 1929 г. было распрацавана палажэнне "Аб завочным рабфаку". Завочны рабфак быў разлічаны на 5 гадоў, працаваў на падставе праграм і планаў рабфакаў БССР. Прыём на завочны рабфак праводзіўся па такіх жа правілах, як і на дзённы і вячэрні рабфакі, кіраўніцтва належала прэзідыуму мінскага дзённага рабфака. Студэнты завочнага рабфака, выканаўшы ўсю працу і здаўшы пераводныя і канчатковыя іспыты, залічваліся ў вышэйшыя навучальныя ўстановы на правах скончыўшых дзённы і вячэрні рабфакі [7, арк.140]. У далейшым колькасць рабочых факультэтаў значна павялічваецца. У 1930 г. у Беларусі працавала 25 вячэрніх і 8 дзённых рабфакаў.

Рабочыя факультэты былі спецыфічнай сярэдняй школай Беларусі, якая давала магчымасць рабочай і сялянскай моладзі падрыхтавацца да навучання ў вышэйшых навучальных установах, выкарыстаць свае правы на атрыманне вышэйшай адукацыі. Стварэнне рабфакаў з'яўлялася лагічным працягам класавай палітыкі Савецкай дзяржавы.

Літаратура

1. Условія прыёма на рабочыя факультэты, утвэрджэнныя Коллегіяй Научнага сектара Наркомпроса // Школа и культура Советской Белоруссии.— 1921.—№ 1-2.—С.11-12.
2. НА РБ, ф.42, воп.1, спр.213.
3. НА РБ, ф.4, воп.3, спр.4.
4. Белорусская ССР в цифрах: К 10-летию существования БССР. 1919-1929 / Центр. стат. упр. Минск, 1929. 534 с.
5. Вынікі прыёму ў ВНУ, рабфакі і тэхнікумы // Асвета.-1929.—№1.—С.141—142.
6. Материальное обеспечение студентов / Вестник Народного Комиссариата Просвещения С.С.Р.Б.-1922.—№7-8.—С.10-11.
7. НА РБ, ф.6, воп.1, спр.1843..